

ભાવિ પેઢીને પ્રોત્સાહિત કરીએ !

~ ભાવાનુવાદ સંકલન : સંગીતાબહેન મોદી (અમદાવાદ)

શું ક્યારેય કોઈએ તમારી સરખામણી કોઈની સાથે કરી છે અથવા તમે કોઈ બીજા જેવા બનો તેવી ઈચ્છા સેવી છે ? ઉદાહરણ તરીકે, સમાજનાં સુંદરતાનાં ધોરણોને આધારે કોઈએ તમારા દેખાવ, ત્વચાના રંગ અથવા વજન અંગે ટિપ્પણી કરી હોય અથવા એવું પણ બન્યું હોય કે, પરિવારના કોઈ સભ્ય તમને અભ્યાસમાં વધુ મહેનત કરવા અને શિક્ષકના પ્રિય એવા તમારા તેજસ્વી સહાધ્યાયી જેવા બનવા માટે કહેતા હોય. અથવા તમારી તુલના અન્ય કોઈ વ્યક્તિ સાથે જેવી કે, કોઈ સુખી પરિવારની, સુવ્યવસ્થિત ઘરની અથવા તમે ઈચ્છતા હોવ તેવું વ્યક્તિત્વ ને કૌશલ્ય ધરાવતી વ્યક્તિ સાથે કરી હોય. તમારી આવી તુલના થાય તે વખતે તમે શું અનુભવતા હતા ?

હવે, તમે જો ક્યારેય પણ તમારા બાળક (અથવા જીવનસાથી, પરિવારજન, પ્રિયજન, આદિ)ની સરખામણી અન્ય કોઈ સાથે કરી હોય તો તેની પર પ્રકાશ પાડવા તમને વિનંતી કરું છું. હું ધારું છું ત્યાં સુધી, આપણાંમાંથી મોટા ભાગનાં લોકો બાળકોને સુધારવા અથવા તેઓ વધુ સારાં બને તેવી ઉમદા ભાવનાથી પોતાનાં બાળકોની સરખામણી અન્ય સાથે કરતાં હોય છે. આમ કરવામાં ઘણું કરીને આપણો ઈરાદો તો શુભ જ હોય છે, પણ ત્યારે તેની અસર ખરેખર શી થતી હોય છે ? આટલાં વર્ષોમાં થોડાં ઘણાં લોકોએ મારી પર વિશ્વાસ મૂકીને જણાવ્યું છે કે, તેમનાં ભાઈ-બહેનની સાથે સરખામણી થતી ત્યારે તેઓ અનુભવતા હતા કે જો તેમનાં માતા-પિતાને માનીતા સંતાનને પસંદ કરવાનું હોય તો તેઓની પસંદ પોતે ના હોત અને જાણે તેઓ તેમના પરિવાર માટે તદ્દન બિન-ઉપયોગી છે. જ્યારે આપણે આપણાં બાળકોની સરખામણી તેમનાં ભાઈ-બહેન, મિત્ર કે સહાધ્યાયી સાથે કરીએ છીએ ત્યારે તેઓ પોતાનામાં આવી જ ઓછપનો અનુભવ કરતાં હોય છે.

સરખામણીના બોજ વગર બાળકો મુક્તપણે કેવી રીતે વિકાસ કરી શકે તે પણ એક સમજવા જેવી બાબત છે. મને યાદ છે કે, દરેક પરીક્ષા પહેલાં મારી મમ્મીના એવા પ્રોત્સાહન સાથે હું મોટી થઈ છું કે, ‘બસ તારાથી શક્ય તેટલો શ્રેષ્ઠ પ્રયત્ન કરજે. માર્ક્સ કેટલા આવે છે તે મહત્ત્વનું નથી, પણ તું તારાથી બનતો પ્રયત્ન કરે તે મહત્ત્વનું છે.’ મમ્મીના આવા પ્રોત્સાહને મને અને મારી બહેનને સફળતા મેળવવાના દબાણથી દબાઈ જવાને બદલે શીખવાનો આનંદ લેવાની લગની લગાડી. ‘સારા ગુણ મેળવજે’ અથવા ‘તારી મહેનતુ મિત્ર જેવી બનજે’ એવું કશું મારાં માતા-પિતાએ મારી બહેનને કહ્યું ના હોવા છતાં પણ તેણે હાઈસ્કૂલમાં ઉચ્ચતમ ગુણ સાથે અભ્યાસ પૂર્ણ કર્યો.

મને એ સમજવામાં વર્ષો લાગ્યાં કે, અમારી સરખામણી અન્ય કોઈની સાથે કરવાને બદલે અમને શ્રેષ્ઠ પ્રયત્નો કરવા માટે પ્રોત્સાહન આપીને મારાં

માતાપિતાએ અમને જીવનપર્યંત શીખવાનો આનંદ માણવાની કળા શીખવી.

એ જ રીતે, મને યાદ છે કે મારા પિતા કહેતા, ‘વાહ ! સત્સંગમાં આ વ્યક્તિ એક શક્તિશાળી યુવાનેતા છે - તું તેના સંપર્કમાં રહેજે, કારણ કે હું તને પણ ભવિષ્યના એક નેતા સ્વરૂપે જોઈ છું.’ વર્ષો બાદ, મને સમજાય છે કે, તેમના શબ્દો ક્યારેય ‘તારે એમની જેવા બનવું જોઈએ’ અથવા ‘તું એમના જેવી કેમ નથી ?’ એવા નહોતા. એના બદલે, તેમના શબ્દોમાં ‘તું આ નેતાને રોલ મોડલ (આદર્શ) તરીકે જોઈને તેમની પાસેથી પ્રેરણા મેળવી શકીશ.’ એવી સકારાત્મકતા હતી. મને લાગે છે કે, તેમણે ‘સરખામણી’નો આવો વિકલ્પ શોધી લીધો હતો ! આપણાં બાળકો કંઈક વિશેષ બને તેવી અપેક્ષા રાખવાને બદલે આપણે તેમને એક સકારાત્મક રોલ મોડલ (આદર્શ) આપી શકીએ અને તેમને શ્રેષ્ઠ બનવા માટે પ્રોત્સાહિત કરી શકીએ.

મારા પિતાએ કદાચ આ સુંદર પ્રેરણા સંતભગવંત સાહેબદાદા પાસેથી મેળવી લાગે છે. સાહેબદાદાએ મને પણ સારા યુવાઓનો સંગ રાખવા અને તેમને આદર્શ રાખીને તેમની પાસેથી પ્રેરણા મેળવવા આજ્ઞા કરી હતી. મારી આધ્યાત્મિક યાત્રા દરમિયાન સાહેબદાદાએ ક્યારેય મારી સરખામણી કોઈ અન્ય સાથે કરી હોય તેવું મેં અનુભવ્યું નથી. મેં સત્સંગમાં અનેક વખત સાંભળ્યું છે કે, ‘આપણી આધ્યાત્મિક યાત્રામાં હરીફાઈ અને સરખામણીનું કોઈ સ્થાન નથી.’ સાહેબદાદા કહે છે કે, ‘દરેક વ્યક્તિ કે જેમાં તેઓ નિપુણ હોય તેમાં તેઓનું વિશેષ સામર્થ્ય હોય છે.’ શિબિર અને સમૈયાનો હેતુ જ એ હોય છે કે, જેમાં આપણાં બાળકોને ઈશ્વરદત્ત પ્રતિભાને પારખવાની અને નિખારવાની પ્રેરણા મળે છે.

આપણાં બાળકો ને પ્રિયજનોમાં પણ પોતાનું આગવું સામર્થ્ય હોય છે, તેને પ્રોત્સાહન આપવાથી તેઓને પોતાની ક્ષમતાઓમાં વિશ્વાસ અનુભવતા સુખી અને પરિપક્વ વ્યક્તિ તરીકે વિકાસ કરવાની પ્રેરણા મળતી હોય છે. જેમ સાધુ ગૌર ગોપાલદાસજીએ જણાવ્યું છે કે, ‘લંડનનો સમય ન્યૂયૉર્ક કરતાં પાંચ કલાક આગળ છે. તેનો અર્થ એવો નથી કે લંડન આગળ છે કે ન્યૂયૉર્ક પાછળ છે. બંને પોતપોતાની રીતે તેઓના યોગ્ય સમયે જ આગળ વધી રહ્યાં છે. તેમ તમારો સમય પણ આવશે.’ આપણાં બાળકો વિશિષ્ટ સામર્થ્ય લઈને આ વિશ્વમાં આવ્યાં હોય છે અને તેમનો સમય આવશે ત્યારે તેઓ સફળ થશે તેવું માનવાની આપણાંમાં ધીરજ હોવી જોઈએ. અને આપણે દૃઢપણે માનવું કે, ભગવાને આપણા દરેકનું સર્જન કર્યું છે તેથી આપણે સૌ બદલી ના શકાય તેવા અને પરસ્પર સરખામણી ના કરી શકાય તેવાં અજોડ છીએ. ◆

(સહેલી શેઠના ‘બ્રહ્મનિર્ઝર’-કેબ્રુઆરી, ૨૦૨૫ના અંકમાં પ્રકાશિત મૂળ અંગ્રેજી લેખનો ભાવાનુવાદ)